

Contractació pública responsable i clàusules socials per revertir la desigualtat de gènere. Oportunitats i límits

Iolanda Fresnillo

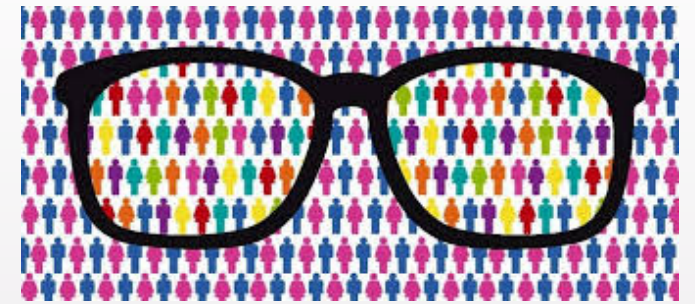
 iolanda.fresnillo@gmail.com

 @ifresnillo

 <http://iolandafresnillo.org>

Contractació pública amb perspectiva de gènere: obligació, responsabilitat ... i oportunitat

- ▶ *Les administracions públiques locals **tenen l'obligació jurídica de definir i executar les polítiques públiques** de manera que incorporin la **perspectiva de gènere** i contribueixin així a la reducció d'aquestes desigualtats*

- ▶ *Tenen a més una posició privilegiada per a fer-ho de forma efectiva:*
 - ▶ El valor de la contractació pública es situa entre el 18% i el 20% del PIB espanyol, al voltant d'un terç dels pressupostos dels municipis catalans.
 - ▶ L'administració pública és un dels agents econòmics més rellevants i amb més influència del mercat.

Contractació i compra pública responsable

- ▶ Una contractació pública que vetlli per treballar amb empreses que contribueixin als objectius del benestar i la cohesió social, la reducció de les desigualtats, la no discriminació i la sostenibilitat ambiental.
- ▶ Superar l'adjudicació basada en la subhasta (preu com a únic factor o factor més rellevant), o de valorar no només qüestions tècniques

➤ **INCORPORAR CRITERIS SOCIALS, AMBIENTALS I DE GÈNERE EN LA CONTRACTACIÓ I COMPRA PÚBLICA**

contrataResponsible

Toma nota en contratación pública responsable

CLÁUSULAS ÉTICAS

CLÁUSULAS SOCIALES

CLÁUSULAS MEDIOAMBIENTALES

Clàusules d'igualtat en la contractació pública poden contribuir a:

entorn laboral
lliure de violències
masclistes

no discriminació

responsabilitat
empresarial en
matèria d'igualtat

conciliació
familiar, domèstica
i professional

igualtat

major i millor
ocupació laboral
de les dones

- ▶ eliminar les desigualtats en el mercat laboral;
- ▶ eradicar possibles discriminacions o desigualtats per raó de sexe;
- ▶ impulsar una ocupació laboral més ampla i millor de les dones, especialment aquelles que tenen dificultats d'inserció laboral;
- ▶ facilitar la conciliació entre la vida familiar, domèstica i professional entre dones i homes;
- ▶ promoure entorns laborals lliures de violències masclistes a la feina
- ▶ promoure accions positives en aquelles empreses amb plantilles masculinitzades
- ▶ promoure la responsabilitat empresarial en matèria d'igualtat

La neutralitat de gènere no existeix

En una societat desigual no existeixen polítiques públiques neutrals que no tinguin repercussió en les relacions (i les desigualtats) de gènere → Les polítiques públiques poden:

Augmentar les desigualtats de gènere	→ Impacte negatiu
Reduir les desigualtats de gènere	→ Impacte positiu
No modificar las desigualtats de gènere	→ Perpetua les estructures desiguals

- Si no incorporen perspectiva de gènere, són polítiques cegues al gènere i a les desigualtats
- Si no son feministes, les polítiques públiques reforcen el patriarcat
- **Sense perspectiva de gènere / feminista, la contractació i compra pública perpetua o reforça les desigualtats de gènere**

Nova llei de contractació pública, una oportunitat de la que estirar-ne els límits

- ▶ La nova Llei 9/2017, de 8 de novembre, de *Contractes del Sector Públic*, marca com a objectiu que en la contractació pública **es doni “prioritat a la qualitat, consideracions mediambientals, aspectes socials o a la innovació”**.
- ▶ En matèria d'igualtat a la nova llei destaca la prohibició expressa de contractació d'empreses que incompleixin amb l'obligació de comptar amb un pla d'igualtat (per a empreses de més de 250 treballadors/es).
- ▶ Es regula (i fomenta?) la possibilitat de fixar criteris (clàusules socials) en la definició de l'objecte i execució del contracte.

Aplicació de clàusules socials, mediambientals i de gènere

Figura 1. Clàusules socials: tipus i fases per a la seva introducció.

Font: Esquema REAS Euskadi (Pérez Hernandorena, 2016).

Clàusules socials en tot el cicle del contracte

OBJECTE

Definició finalitats del servei amb perspectiva de gènere

CRITERIS D'EXCLUSIÓ

Exigir aptituds o experiència en perspectiva de gènere

CRITERIS D'ADJUDICACIÓ

Integració de la perspectiva de gènere en equip, condicions laborals

CRITERIS DE DESEMPAT

afavorir empreses amb més igualtat entre dones i homes

CONDICIONS D'EXECUCIÓ

Condicionar mesures d'igualtat en l'execució del contracte

SUB-CONTRACTISTES

compliment de les obligacions

Definició de l'objecte del contracte

- ▶ Incloure la perspectiva de gènere a l'objecte dels contractes de contingut social, en els quals, amb una anàlisi prèvia, s'hagin identificat desigualtats clares en l'àmbit objecte del contracte
- ▶ Incloure l'exigència d'ús d'un llenguatge i imatges no sexistes en els documents i materials que resultin de l'execució del contracte
- ▶ Reclamar, com a objecte del contracte, la realització d'anàlisi d'impacte del servei amb perspectiva de gènere o anàlisi de resultats amb dades desagregades per gènere
- ▶ Incorporar la perspectiva de gènere en àmbits com el disseny de l'espai públic o d'equipaments (urbanisme amb perspectiva de gènere), en serveis d'anàlisi d'impacte de polítiques públiques o en la gestió de serveis a les persones generalistes (és a dir, també en la gestió de serveis que no tenen un biaix de gènere entre les usuàries o sense un impacte directe i evident en àmbits com les cures o les violències).

criteris de selecció

Clàusules que defineixen aptituds específiques, experiència acreditada o coneixements tècnics concrets, per exemple en temes d'igualtat. Ha de ser rellevant i coherent amb l'objecte del contracte.

- ▶ Titulació, formació i capacitació de l'equip tècnic en matèria d'igualtat / perspectiva de gènere.
- ▶ Experiència i trajectòria acreditada de l'empresa en accions formatives i de sensibilització a la seva plantilla de persones treballadores en matèria d'igualtat efectiva entre dones i homes i en violències masclistes a la feina.
- ▶ Prohibició expressa, recollida a la nova llei de contractació pública, de la contractació d'empreses de més de 250 treballadors que no compleixin amb la norma de comptar amb un pla d'igualtat.

Criteris d'adjudicació

Criteris que una major puntuació en el procés de licitació en cas de compliment per part del licitador, han de ser coherents amb la naturalesa i el contingut de la prestació contractual.

- ▶ Compromís d'aplicar accions específiques relacionades amb la igualtat (formació, atenció, promoció, representació).
- ▶ Compromís de contractar per a l'execució del contracte un percentatge de plantilla formada per dones, sempre que s'adscriuïni a l'execució de la prestació en general o amb condicions específiques:
 - ▶ dones amb especials dificultats d'inserció laboral (víctimes de violència masclista, dones que encapçalen famílies monoparentals, dones amb discapacitats, aturades de llarga durada).
 - ▶ dones en llocs de gerència, qualificats i de responsabilitat.
 - ▶ dones en aquells grups professionals en els quals estiguin infrarepresentades.
- ▶ Incorporació de la perspectiva de gènere en el pla de prevenció de riscos laborals.
- ▶ Compromís d'aplicar mesures de conciliació entre la vida personal i laboral a la plantilla que executi el contracte (xecs de serveis, menjadors, guarderies, millores en reduccions de jornades, excedències, llicències, flexibilitat horària).

Execució del contracte

Les clàusules d'execució detallen com ha de desplegar-se el servei o venda objecte del contracte a la pràctica. Es poden incloure en les condicions d'execució d'un contracte aquells factors que estan vinculats amb el procés específic de producció, prestació, distribució o comerç de l'objecte de la licitació. Aquestes condicions poden ser econòmiques, relacionades amb la innovació, de tipus ambiental o social

- ▶ Exigir que un percentatge de noves contractacions per prestació del contracte siguin dones (en genèric o amb especials dificultats d'inserció laboral)
- ▶ Exigir que un percentatge dels llocs de treballs qualificats, de responsabilitat o de gerència assignats al projecte estiguin ocupats per dones.
- ▶ Exigir el desenvolupament de mesures de conciliació de la vida laboral, personal i familiar per a l'equip que desenvolupi el contracte.
- ▶ Exigir que no s'utilitzi llenguatge sexista en cap documentació escrita ni visual relacionada amb el contracte.

Altres condicions

- ▶ Compliment del conveni col·lectiu sectorial, per sobre del conveni d'empresa.
- ▶ Exclusió d'ofertes anormalment baixes per vulneració d'obligacions socials o laborals.
- ▶ Reserves de contracte per a empreses d'inserció o centres d'ocupació especial, poden contribuir a reduir el pes de les tasques de cura per dependència.
- ▶ Des d'una perspectiva ecofeminista, incorporació de clàusules per a la sostenibilitat ambiental.
- ▶ Incorporació de clàusules per promoció de comerç just impliquen una millora en les condicions de vida de les dones treballadores a països del sud.
- ▶ Incorporació de clàusules per a la justícia fiscal poden contribuir a una millora de la capacitat recaptatòria i pot tenir un impacte positiu en pressupostos amb perspectiva de gènere

El gran repte pendent: Seguiment, mesura i anàlisi de l'impacte, i rendició de comptes

“De res serveix el respecte escrupolós en la fase d'adjudicació dels principis d'igualtat i transparència si, després de la conclusió del procediment, el compliment d'allò ofert pel licitador (o de l'exigit pel poder públic) queda a l'albur de l'adjudicatari” (Gallego, 2018)

- ▶ Manca de planificació i de capacitat als Ajuntaments
 - ▶ “La incorporació de clàusules de contractació responsable s'ha de ponderar sempre tenint en compte les possibilitats reals que té el poder adjudicador de controlar-ne el compliment” (Generalitat de Catalunya)
- ▶ Manca d'un règim sancionador efectiu
 - ▶ Correspon a l'administració contractant indicar en els plecs el sistema de penalitzacions i determinar els casos en els que l'incompliment sigui causa de resolució (principi de proporcionalitat)

Clàusules socials als ajuntaments catalans

Disposen d'instrucció i/o guia de contractació pública responsable / clàusules socials aprovada en plenari	Apliquen clàusules socials per la inserció laboral de col·lectius en exclusió	En procés d'elaboració de la instrucció / guia, en procés de discussió i/o moció aprovada en plenari	No s'ha trobat cap referència a processos de contractació pública responsable o clàusules socials
<ol style="list-style-type: none"> 1. Barcelona (2017) 2. Terrassa (2016) 3. Mataró (2017) 4. Santa Coloma de Gramanet (2018) 5. Cornellà de Llobregat (2017) 6. Vilanova i la Geltrú (2015) 7. El Prat de Llobregat (2017) 8. Granollers (2016) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lleida* (2017) 2. Tarragona (2016) 3. Reus (2016) 4. Girona (2014) 5. Sant Cugat del Vallès (2015) 6. Rubí (2014) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Badalona (2018) 2. Sabadell (2015) 3. Lleida* (2017) 4. Sant Boi de Llobregat (2017) 5. Manresa (2011) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. L'Hospitalet de Llobregat 2. Viladecans 3. Castelldefels 4. Cerdanyola del Vallès 5. Mollet del Vallès

► *Elaboració pròpia. Ajuntaments de més de 50.000 habitants (Juny 2018)*

Clàusules d'igualtat als ajuntaments

- ▶ Els 8 ajuntaments que disposen de clàusules socials, inclouen clàusules d'igualtat:
 - ▶ promoció de la igualtat entre homes i dones (plans d'igualtat o mesures equivalents, paritat de gènere per totes les categories laborals),
 - ▶ lluita contra les violències masclistes
 - ▶ mesures de conciliació de temps laborals, familiars i personals.
 - ▶ promoció de l'ús de llenguatge i imatges no sexista
 - ▶ inclusió de la perspectiva de gènere en la proposta tècnica o en l'execució del contracte
 - ▶ dedicació d'un percentatge de dones en l'execució del contracte

Exemples clàusules igualtats

- ▶ **Mataró.** En els criteris d'adjudicació, s'especifica la possibilitat de valorar «la incorporació de la perspectiva de gènere en els objectius, metodologia, indicadors, estudis, informes i resta d'informació» que es presenta o s'ofereix com a servei.
- ▶ **El Prat de Llobregat.** S'inclou la següent clàusula: «Als contractes que facin referència a les persones físiques, les prescripcions tècniques hauran d'incorporar la perspectiva de gènere, mitjançant la inclusió de totes aquelles clàusules socials, relatives a la igualtat entre dones i homes, que siguin necessàries. S'haurà d'evitar, en qualsevol cas, l'ús del llenguatge i d'imatges sexistes. Es pot incloure la següent condició especial d'execució : “És condició especial d'execució que l'empresa adjudicatària elabori un informe d'impacte de gènere amb indicadors i dades diferenciades per sexe de les persones usuàries del servei, així com de la plantilla que l'executarà, detallant el contingut de les mesures d'igualtat aplicades. L'empresa haurà d'entregar aquest informe abans de la fi del contracte”».
- ▶ **Cornellà del Llobregat.** En les clàusules d'execució, s'inclou la possibilitat d'una clàusula que estableixi la condició que l'empresa adjudicatària realitzi durant l'execució del contracte un número mínim d'accions de sensibilització i formació amb la plantilla adscrita a l'execució del contracte, i d'una durada mínima, sobre els drets en matèria d'igualtat i conciliació recollits a la normativa vigent i al conveni d'empresa o al conveni col·lectiu corresponent.
- ▶ **Granollers.** En els contractes que es vulguin desenvolupar polítiques públiques en matèria d'igualtat de gènere: «Valorar les millores sobre els mínims establerts de mesures específiques d'igualtat de gènere, adoptades en els plecs de prescripcions tècniques».

Finalitat de les clàusules

DESIGUALTATS DE GÈNERE EN EL MERCAT LABORAL	CLÀUSULES RELACIONADES
<ul style="list-style-type: none">• Presència inferior de les dones / dificultats d'accés i permanència.• Precarietat / tipologia contractual-temporalitat i parcialitat.• Bretxa salarial.• Segregació vertical i horitzontal.	<ol style="list-style-type: none">1. Pla o Mesures d'Igualtat.2. Paritat entre homes i dones en els perfils i en les categories professionals.
<ul style="list-style-type: none">• Violència masclista.• Sexisme.	<ol style="list-style-type: none">3. Mesures contra l'assetjament sexual i per raó de sexe.4. Comunicació inclusiva.
<ul style="list-style-type: none">• Organització del temps – doble jornada, parcialitat.	<ol style="list-style-type: none">5. Conciliació corresponsable.

Obstacles i límits

► **Aplicació incipient, desigual i limitada**

- manquen els recursos i eines necessaris per al seu desplegament
- manca formació i capacitació tant entre els equips tècnics municipals com entre les empreses licitadores.
- descentralització del coneixement sobre les clàusules
- treball específic amb gerències, serveis jurídics i secretaria o intervenció per al foment de l'aplicació de les clàusules socials
- la implementació es veu com a voluntària → normativització de la contractació pública responsable
- manquen materials i acompanyament per iniciar el procés

► **Manca de seguiment i avaluació**

► **Manca de capacitat d'operadors petits i de l'Economia Social** (efecte contrari al desitjat)

- Aborden les **noves formes de desigualtat** en un marc de transformació del mercat de treball?

Per una transformació transversal de les polítiques públiques per revertir les desigualtats de gènere

- ▶ És important que l'aplicació de les propostes de contractació pública responsable i d'inclusió de clàusules socials d'igualtat o d'altres, es faci de forma **coordinada amb les estratègies** que pugui estar desenvolupant l'ajuntament **per a la transversalitat de la perspectiva de gènere en les polítiques públiques**.
- ▶ Reflexió sobre la dimensió de gènere del **model de gestió d'allò públic**
→ implicacions de l'externalització de serveis vs gestió directa de serveis públics, i explorar les possibilitats d'un nou paradigma de concertació público-cooperativa o público-comunitària.

Gràcies

Iolanda Fresnillo

iolanda.fresnillo@gmail.com

@ifresnillo

<http://iolandafresnillo.org>